

УДК 330.33.012:338.43:636.4

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА**Кобернюк С.О.***Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

В статті розглядається проблема удосконалення діяльності підприємств з виробництва продукції свинарства. Запропоновано шляхи удосконалення. Здійснена спроба розробки концепції (моделі) маркетингу свинарського підприємства як одного з напрямів підвищення прибутковості та ефективності діяльності свинарських підприємств. Стаття присвячена сучасному інтенсивному свинарству, яке якісно змінює характер діяльності в основному виробництві, перетворює оператора в промислового робітника, що має вузьку спеціалізацію, пов'язану з обслуговуванням конкретної групи тварин і використовує високотехнологічне обладнання. Особливістю засобів сучасного виробництва є високий рівень автоматизації процесів, що дозволяє оператору зосередитися на обслуговуванні тварин. Однак низка технологічних операцій (годування, підтримання мікроклімату, освітленості та ін.) вимагають від оператора знань і навичок з найпростішого налагодження та регулювання обладнання. Промислове свинарство є потоковим виробництвом з жорстким ритмом, суворою циклічністю окремих процесів, високою інтенсивністю праці.

Ключові слова: свинарство, виробництво, маркетинг, збут продукції свинарства

UDC 330.33.012:338.43:636.4

WAYS OF ACTIVITY IMPROVEMENT OF THE ENTERPRISES FOR MANUFACTURE OF PORK PRODUCTS**Koberniuk S.O.***Dnipropetrovskiy state agrarian-economic university*

In the article the problem of improvement of the enterprises for manufacture of pork products is described. The ways of perfection are proposed. An attempt was made to develop the concept (model) of the marketing of pig enterprises as one of the increasing ways of the profitability and efficiency of pig farms. The article focuses on modern intensive pig production, which qualitatively changes the nature of the activities in primary production, makes the operator of an industrial worker who has a narrow specialization related to service specific groups of animals and uses high-tech equipment. A feature of modern production is the high level of process automation that allows the operator to focus on serving animals. However, the number of technological operations (feeding, maintenance of microclimate, illumination, etc.) requires knowledge and skills with a simple setup and adjustment of equipment. Industrial pig production is a production with a hard rhythm, the strict cyclicity of individual processes, high labor intensity.

Keywords: pig breeding, production, marketing, sales of pork products

Актуальність проблеми. Виробники свинини зробили значні кроки для поліпшення контролю виробництва або шляхом укладання контрактів і/або вертикальної інтеграції. Ці поліпшені елементи управління були мотивовані появою нових спеціалізованих великомасштабних виробничих технологій в яких основна увага приділялася контролю якості та ефективного використання інформації. Підвищена швидкість виробництва, характер продукції, що швидко псується, а також значні вимірювання та витрати на сортування все більше ускладнюють отримання достовірної економічної інформації та тим самим збільшують вартість обміну всієї системи маркетингу. Контракти вертикальної координації забезпечують ефективний засіб організації ринків шляхом скорочення цих витрат по угоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенням проблем, пов'язаних із розвитком свинарства, здійснення оцінювання тварин, займаються такі вчені: Т. Калінеску, К. Мамонов, В. Нагаєвич, В. Герасімов, М. Березовський, В. Рибалко, Л. Перович, Б. Тайлер та інші. Це свідчить про те, що питання пошуку шляхів удосконалення діяльності підприємств з виробництва продукції свинарства є актуальним.

Вагомий теоретичний вклад у дослідження проблематики розвитку свинарських підприємств та ефективності виробництва свинини внесли такі вітчизняні науковці, як В.Ф. Андрійчук, П.М. Макаренко, С.М. Приліпко, П.Т. Саблук, А.Л. Шуляр, В.П. Ткачук, О.В. Мазуренко, В.Н. Хандкарян, Е.А. Пархоменко, А.Ф. Курман, Л.В. Лепета, В.О. Матюх, А.М. Хохлов, Е.В. Пронь, В.І. Герасимов, Т.Н. Данилова та інші [1-8]. В працях багатьох фахівців було детально вивчено ситуацію, що склалася в свинарстві, а також проаналізовані напрями виведення підприємств з кризи.

Однак, на сучасному етапі підприємства з виробництва продукції свинарства стикаються з новими проблемами, на які потрібно своєчасно реагувати і знаходити шляхи для їх вирішення, необхідно визначити проблемні питання і обґрунтувати напрями підвищення виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах.

Мета статті - визначення сучасних тенденцій розвитку підприємств з виробництва продукції свинарства та розробити шляхи удосконалення їх діяльності, враховуючи сучасні неоднозначні умови господарювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Протягом 1961-2016 років поголів'я свиней в Україні постійно знижувалось і впало з 18193,6 тис. голів до 7079 тис. голів в господарствах усіх категорій, тобто знизилось майже в чотири рази. При цьому динаміка поголів'я свиней у фермерських господарствах позитивна, спостерігається постійний ріст. Середньорічний темп росту поголів'я свиней у фермерських господарствах становив 5 % або трохи більше 10 тис. гол. В таблиці 1 показана динаміка поголів'я свиней в Україні

Таблиця 1 - Динаміка поголів'я свиней в Україні на 1 січня, тис. голів

Рік	Господарства усіх категорій	Сільськогосподарські підприємства	у тому числі фермерські господарства	Господарства населення
1961	18193,6	13452,2	-	4741,4
1971	20746,2	15103,7	-	5642,5
1981	19782,7	15643,2	-	4139,5
1991	19426,9	14071,2	-	5355,7
2001	7652,3	2414,4	54,0	5237,9
2011	7960,4	3625,2	294,8	4335,2
2013	7922,2	3878,9	272,9	4043,3
2014	7764,4	3792,7	268,5	3971,7
2015	7350,7	3732,8	249,9	3617,9
2016	7079,0	3704,0	276,1	3375,0

Складено автором за даними [3]

Очевидно, потенційний прибуток є найважливішим показником для оцінки діяльності підприємств з виробництва продукції свинарства. Проте інші фактори також мають значення: наприклад, істинна готовність керівників та власників сільськогосподарських підприємств займатися свинарством; їх мотивація; необхідні зміни до чинної системи сільського господарства; соціальні фактори стримуючі підприємницьку діяльність; соціальний статус, маркетинг та збут готової продукції свинарства. Загальне маркетингове середовище щодо доступності транспорту, інфраструктури, інформації, а також купівельної спроможності споживачів матиме вплив на прийняті маркетингові рішення. Вертикальна інтеграція, яка виключає відносини обміну, стає все більш поширеним явищем, оскільки специфічність активів і потенційні вигоди у виконанні контрактів збільшуються.

Необхідно розробити технічний опис економічно ефективного сільськогосподарського підприємства з виробництва свинини. Перш ніж приступати до певного виду діяльності на будь-якому підприємстві, деякі основні міркування повинні бути переглянуті, щоб гарантувати, що підприємство буде:

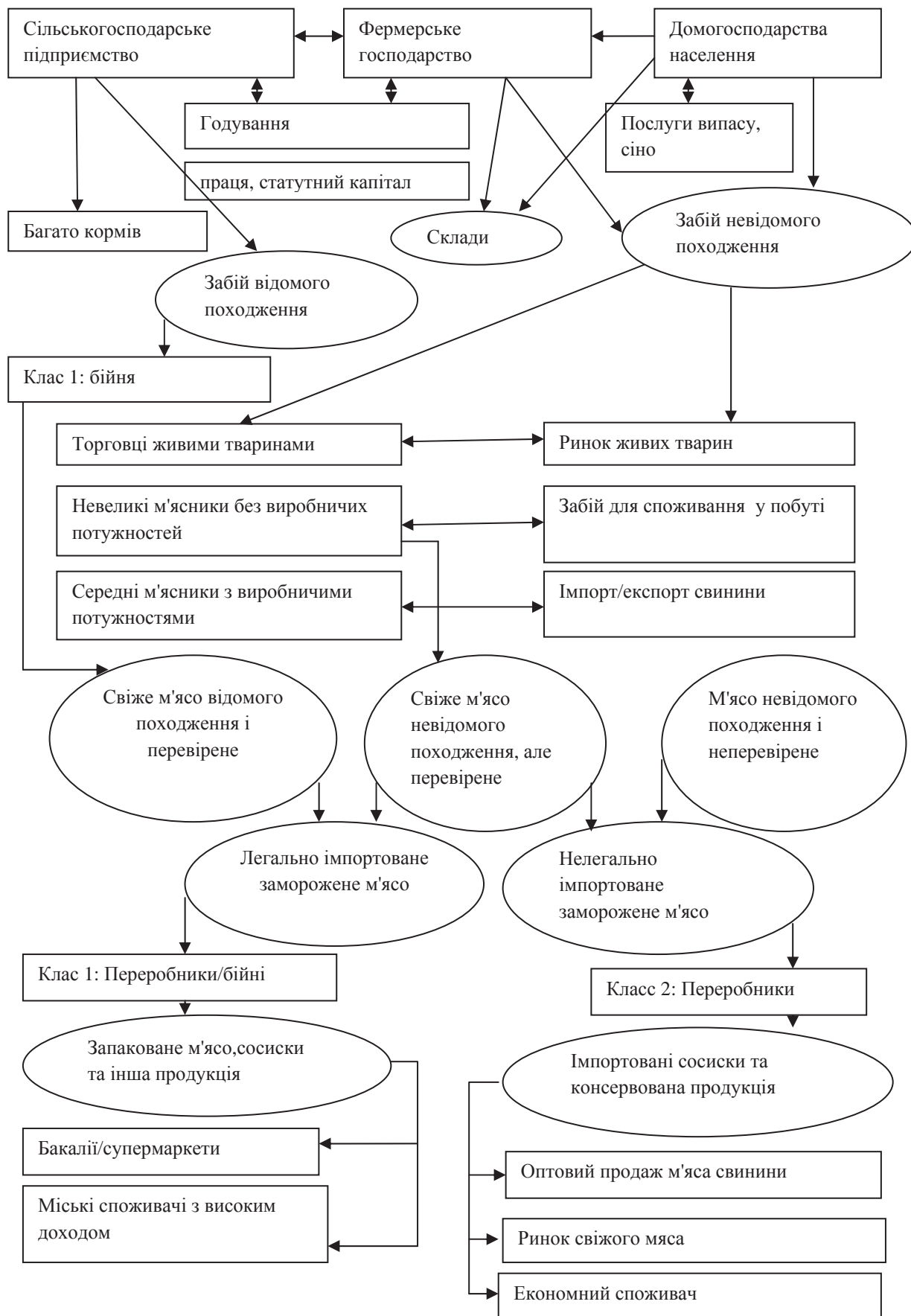

Рис. 1 Ланцюжки виробництва і постачання м'яса свинини
Власна розробка автора

а) Економічно життєздатним. Життєздатність залежить від кінцевої ціни продукту, розміру ринкового попиту на продукт, вартості і надійності поставок матеріалів, таких як корми. На додаток, щоб отримувати дохід більше, ніж витрати, масштаби підприємства мають бути такими, які дозволять забезпечити повну зайнятість, а також генерувати достатній обсяг доходів для працівників і власників.

б) Стійким. Для свинарства, це залежить від того, чи підприємство знаходиться в досить широкому масштабі, щоб розширитися (або генерувати грошові кошти для купівлі) заміни тварин, а також виробляти кінцеву продукцію для продажу, щоб покрити всі витрати праці, маркетингові витрати та інші.

в) Адаптується до місцевих умов. Для свиней, це означає, що тварини можуть добре себе почувати при місцевих умовах температури і вологості, справлятися з місцевими ендемічними захворюваннями і паразитами при існуючих рівнях управління.

г) правильно визначений діапазон виробничих систем. Діапазон виробничих систем варіюється від рівнів інтенсивності свинарства. Рішення може бути переглянуте, у зв'язку з рівнем інтенсивності від макро-масштабу, капіталомістких систем на відносно невеликих ділянках землі, через мікро-масштаби практично без капіталовкладень, таких як виробництво на задньому дворі. Потім вони зміщуються від інтенсивних систем з помірно високими вимогами, до помірно інтенсивних систем з помірним рівнем витрат, до масштабних систем, що вимагають великих площ землі, придатної для виробництва продукції свинарства.

Розглянемо системи виробництва продукції свинарства

1. Загальні параметри виробництва при екстенсивних системах можуть включати розведення і вирощування до забою, продаж поросят, купівля свиней і вирощування на забій. Це набагато простіше, ніж розмноження, але вимагає надійного джерела поставки поросят на ринку.

2. Напівінтенсивні виробничі системи в свинарстві: вирощування поросят на забій. Масштаб робіт: дрібні виробники можуть слідувати цьому, де доступне будь-яке надійне джерело поросят. В залежності від наявності відповідних кормів, можна відгодувати різну кількість поросят. Житло: дуже простий варіант житла використовується. Деревина та солома може бути використані, з глибокою трав'яною

підстилкою на підлозі. Виробничий цикл: від відлучення до забою. При необхідності, різних вікових груп можуть виконуватися окремими партіями. Корм: переважно використовувати готові комбікорми для кожної групи свиней. Де використовуються вітчизняні або інші побічні продукти, консультація фахівця буде необхідна, щоб забезпечити збалансоване харчування.

3 Інтенсивні системи. Розведення: мінімум п'ять свиноматок, повинні обґрунтувати вартість утримання кнура. Один кабан до двадцяти свиноматок доцільно для великих операцій. Консультація фахівця повинна бути отримана до початку інтенсивного виробництва продукції свинарства підприємства. Інституційна підтримка, включаючи навчання, планування і технічні консультації, фінанси, ветеринарні послуги, корми та ветеринарні реквізити і маркетинг.

Таблиця 2 - Перелік основних екологічних проблем з критеріями ризику для інтенсивного свинарства

Проблеми	Високий ризик	Низький ризик	Пороговий рівень
Неприємні запахи	+		<1-1.5 за вітром
Забруднення поверхневих вод	+		500 м від найближчої дренажної лінії
Забруднення ґрунтових вод	+		
Забруднення земель	+		
Шкідники	Мухи		
Поширення патогенних мікроорганізмів	+		500 м від найближчої ферми
Поширення вогню		+	
Кліматичні фактори		+	
Пошкодження доріг та іншої інфраструктури		+	
Питання суспільної охорони здоров'я	+		
Ризик невдачі підприємства – реабілітаційні витрати	+		

Складено автором на основі [3,4,8,9]

Проаналізувавши все вищезазначене, нами виділені основні проблеми організації виробництва в свинарстві:

1. Технічні ноу-хау та навчання. Хоча свинарство не саме складне сільськогосподарське виробництво технічні знання його основ мають вирішальне значення і часто недоступні в сільських місцевостях. Цей пробіл у знаннях слід розглядати як головну перешкоду запобігання такого підприємництва сприяти боротьбі зі злиднями.

2. Знання ринку. Просування свинарства може бути рекомендованим, якщо ситуація на ринку і перспективи були оцінені правильно. Державні інвестиції в розвиток ринку, а також заохочення приватних інвестицій дрібних фермерів повинні бути засновані на глибоких знаннях фактичного

і потенційного внеску цього сектора в джерела засобів до існування фермерів і в цілому в розвиток сільських районів.

3. Доступ на ринок. На відміну від молочної галузі, свинина показує відмінності вирішального значення між тим, що сектор, як правило, виробляє і вкрай спеціалізованим попитом міських/міжнародних ринків. Визначити можливість доставки необхідної якості продукції на ринки.

4. Якість і безпека продукції свинарства. Це ще один виклик свинарським підприємствам розвиватися і процвітати. Критерії якості, безпеки харчових продуктів і гігієна, які фермерам знайти складно для рішення при зіткненні з нормами та правилами розроблені для масштабних і більш промислово розвинених свинарських підприємств.

5. Доступність ресурсів. За винятком систем виробництва, де свині вільно розгулюють і їм не приділяється практично ніякої уваги, всі форми свинарства вимагають ресурсів і хоча б мінімальних інвестицій. Доступ до фінансових ресурсів, також доступ до адекватних кормів і форм води є основними стовпами для успішного виробництва продукції свинарства.

6. Допоміжні структури. Виробництво свинини вимагає істотних допоміжних структур, як більшість сільськогосподарських систем. Дослідження потреб в галузі розвитку свинарства, щоб заповнити конкретні прогалини в знаннях, що може допомогти зробити це підприємство вигідним для сільських громад. У той же час державний сектор повинен виконувати свою роль у підтримці і регулювання ринку та запобіганні загального домінування великих промислово розвинених свинарських підприємств сектору.

Розглянемо державну підтримку для заохочення свинарських підприємств. Сьогодні не вистачає державних ініціатив в інтересах підтримки сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства. Це тягне за собою ряд проблем, серед яких, можливість брати участь у більш формальних ланцюжках постачань. Є також питання продовольчої безпеки, які зазвичай не враховують потреби і практичні питання, необхідні для виробників продукції свинарства. Роль стандартів виробництва, охорони здоров'я і продовольчої безпеки найчастіше є вузьким місцем для фермерів, щоб отримати доступ до будь-якого типу більш формалізованого маркетингового ланцюжка і змушує їх залишатися в неформальному – і тому неконтрольованому секторі.

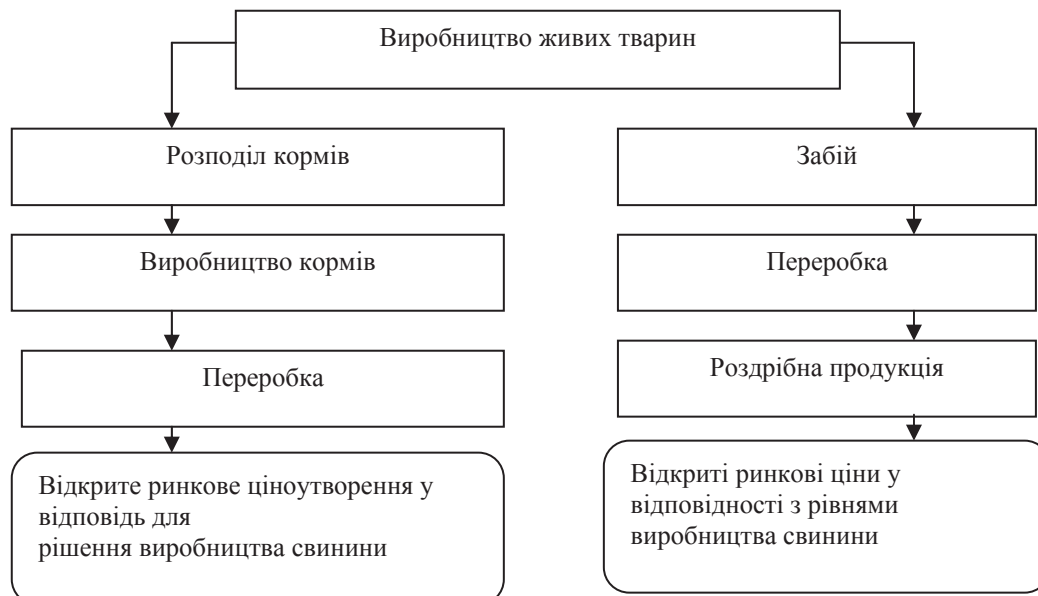
Для поліпшення практики загального землеробства, які призводять до збільшення виробництва свинини і безпечної продукції, розвитку сільського господарства потребує підтримки. Необхідно створити в свинарстві служби передачі знань (школи) виробничої практики свинарства достатніми для місцевих параметрів, створити фермерські польові школи для успішної передачі знань про продукцію свинарства на основі методу, розробленого ФАО, який заснований на навчальному підході [8, 9]. Потрібно об'єднати виробничі знання й навички з навчанням в області маркетингу та інших бізнес-навичок. Стійке зростання свинарських підприємств може бути запущене тільки якщо є ринок для продуктів свинарства і може процвітати тільки якщо керівники та власники сільськогосподарських підприємств знають про маркетинг, розуміють їх місцеві ринки і мають можливість продавати свою продукцію свинарства.

Традиційна система виробництва свинини характеризується відкритими ринками для входів і виходів. В цілому, всі аспекти виробництва і маркетинговий канал відреагували на колективну дію окремих виробничих і маркетингових рішень. Ціни на вхідній і вихідній стороні каналу відповіли на нескоординовані децентралізовані рішення, що приймаються на рівні виробництва (підприємства). Відкриті ринкові ціни діючи через широке визначення набору товарних марок служать в якості основного координаційного механізму для всіх частин каналу.

На рис. 2 по центру система, яка була основним засобом виробництва і маркетингу для продукції свинарства до теперішнього часу. Якщо кількість реалізованих свиней використовується в якості міри, система цін відкритого ринку відіграє найважливішу роль у координації галузі свинарства, але швидких змін зараз не відбувається.

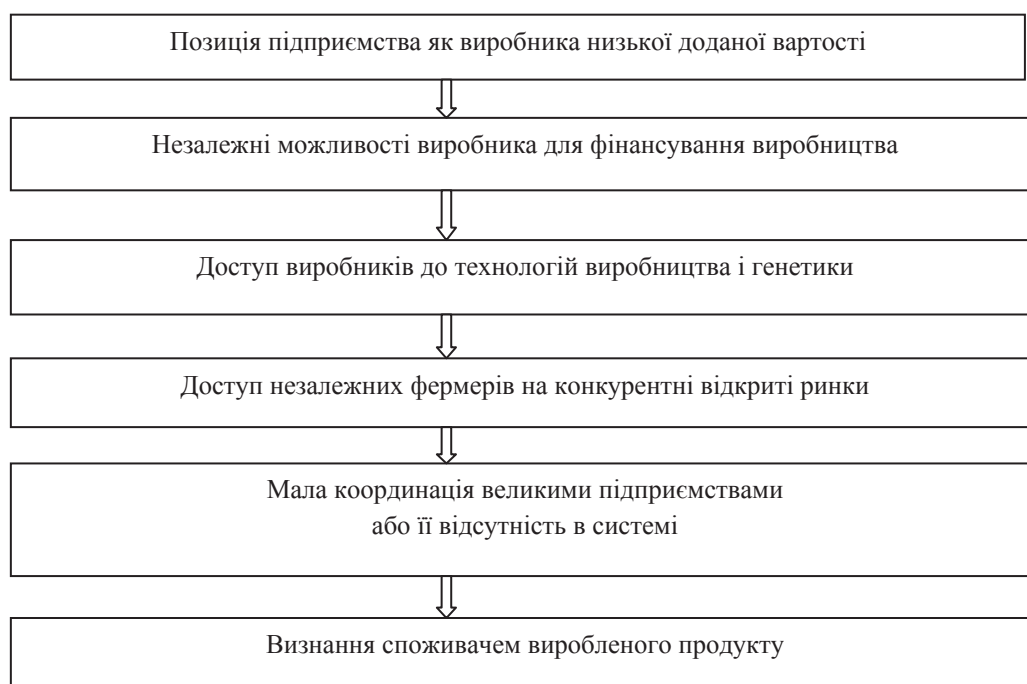
Основи для системи відкритого ринку включають в себе (1) незалежного виробника продукції низької вартості, (2) можливість незалежного виробника для фінансування виробництва, (3) незалежний доступ виробника до бажаних порід по конкурентоспроможним цінам, (4) доступ до конкурентних відкритих ринків для входів та виходів, (5) відсутність будь-якої життєздатної альтернативи для координації діяльності каналу, (6) готовності споживача прийняти кількість і якість свинини на ринок з регулюванням ціни, щоб очистити його (рис. 3).

Рис. 2 Традиційний незалежний виробник та центральний канал збуту для продукції свиначства
Власна розробка автора

Практично кожен з цих факторів був серйозно оскаржений протягом останніх десятиліть, за що виклики (або слабкість) одного з цих факторів може вплинути на інші. Це створило ситуацію, коли незалежний виробник продукції свиначства (ринок як канал) більше не впевнений в традиційному домінуючому становищі в ньому.

Рис. 3 Фактори, що підтримують традиційну систему виробництва продукції свиначства
Власна розробка автора

Розглянемо перші три основи, які означають, що виробники можуть використовувати для вирішення питань, пов'язаних з (а) доступом до ринків, (б) вирішенням завдань, що поставлені зараз кілька альтернативних засобів для координації діяльності каналу і починають розвиватися, (с) зустрічають все більше свідомості стосовно якості, кількості та ціни на рівні споживачів.

Ведеться активна дискусія стосовно конкурентоспроможної вартості традиційних незалежних виробників свинини. Спочатку треба визнати, що традиційна виробнича система - це не рівномірне або монопольне становище одного виробника. Продукція свиначства була і продовжує бути успішно здійсненою в широку різноманітність способів незалежними виробниками з різною структурою затрат. Деякі виробничі системи майже (або повністю) знецінюються. Ці системи мають більш низькі питомі витрати виробництва, чим нові версії систем або нові великі конкуруючі системи. Виробники можуть продовжувати працювати і успішно конкурувати протягом ряду років, але можуть зіткнутися з серйозними труднощами в заміні або ремонті. Інші системи дуже трудомісткі і використовують невеликий капітал. Поки ринок приймає типи свиней, вироблених у цих системах, вони також можуть продовжувати працювати і конкурувати.

Є, однак, нові великомасштабні виробничі системи, які представляються як ефективніша вартість існуючої системи і здатні забезпечити рівномірно високу якість тварин на ринку. Ці системи включають кілька інноваційних методів управління виробництвом і технології. Вони вимагають великої кількості тварин і тимчасовий потік тварин. Засоби, оборотні кошти та розведення свиней необхідно в цих системах перевести на рівень капіталовкладень, далеко за межі рівнів, необхідних для більшості конкуруючих систем.

Нарешті, більшість груп сільськогосподарських підприємств – виробників продукції свиначства, ймовірно, шукає доступ до поліпшеної генетики, технічної інформації, знань і методів для підвищення своєї компетенції виробництва. У той час як генетика для більшості виробників, витрат і часу очікування для малої кількості тварин стало перешкодою для дрібних виробників. Вибух нової інформації, технологій і практики управління робить її бажаною для виробників, щоб мати допомогу в скануванні, оцінці і застосуванні нових знань та інформації. Кооперативи і мережі можуть забезпечити цю необхідну допомогу.

Висновки. В результаті дослідження запропоновано методичний підхід до оцінки відкритості товарного ринку продукції свинарства, що враховує сукупний вплив всіх бар'єрів на ньому, залежно від ступеня значимості кожного бар'єра, рівня розвитку бар'єрів на товарному ринку й ступеня переборення даних бар'єрів на ньому. Пропонований підхід дозволяє здійснити комплексний аналіз кількісних показників стану конкурентного середовища товарного ринку продукції свинарства. Подальший розвиток підприємств з виробництва продукції свинарства передбачається шляхом орієнтації на крупнотоварне виробництво з одночасним стимулюванням підвищення економічної ефективності виробництва і якості продукції в дрібнотоварних і кооперативних формуваннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрійчук В.Ф. Деякі аспекти годівлі в органічному свинарстві / В.Ф. Андрійчук, А.Л. Шуляр, В.П. Ткачук // Органічне виробництво і продовольча безпека : [зб. матеріалів доп. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф.]. – Житомир : О. О. Євенок, 2016. – С. 195–201.
2. Мазуренко О.В. Промислове свинарство в умовах сучасного ринку / О.В. Мазуренко // Економіка АПК. - 2016. - № 8. - С. 27-32.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Хандкарян В.Н. Влияние температуры на продуктивность и здоровье свиней / В.Н. Хандкарян, Е.А. Пархоменко, А.Ф. Курман, Л.В. Лепета, В.О. Матюх // Свинарство. - 2015. - Вип. 66. - С. 20-22.
5. Хохлов А.М. Повышение эффективности откорма свиней в приусадебном свиноводстве / А.М. Хохлов, Е.В. Пронь, В.И. Герасимов, Т.Н. Данилова // Свинарство. - 2014. - Вип. 65. - С. 289-292.
6. International Livestock Research Institute (ILRI) <http://www.ilri.org/>
7. Information center about pig production in developing countries (CIRAD) <http://pigtrop.cirad.fr/home>
8. FAO Animal production and health division <http://www.fao.org/ag/againfo/home/en/index.htm>
9. FAO Animal welfare web-portal <http://www.fao.org/ag/againfo/programmes/animal-welfare/en/>